
Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право

УДК 343.2/.7

DOI 10.33244/2521-1196.14.2019.95-107

В. І. Антипов,
к.ю.н., професор,
Заслужений юрист України,
Університет ДФС України,
ORCID ID 0000-0003-2394-3645

ЩОДО ПОВНОТИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Проведений аналіз показав, що ряд положень, що містяться в міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і які стосуються питань матеріального кримінального права, безпідставно не імплементовані до Кримінального кодексу України.

Ключові слова: *кримінальний закон, міжнародне право, імплементація правова, злочини проти людяності, суб'єкти злочинів проти миру, строки давності, звільнення від кримінальної відповідальності, довічне позбавлення волі, незаконне поводження з вогнепальною зброєю, відповідальність за найманство.*

В. И. Антипов. Относительно полноты имплементации международных договоров в Уголовном кодексе Украины

Проведенный анализ показал, что ряд положений, содержащихся в международных договорах, согласие на обязательность которых дано Верховной Радой Украины, и касающихся вопросов материального уголовного права, безосновательно не имплементированы в Уголовный кодекс Украины.

Ключевые слова: *уголовный закон, международное право, имплементация правовая, преступления против человечности, субъекты преступлений против мира, сроки давности, освобождение от уголовной ответственности, пожизненное лишение свободы, незаконное обращение с огнестрельным оружием, ответственность за наёмничество.*

Мета статті полягає у встановленні того, наскільки повно норми Кримінального кодексу України гармонізовані з положенням, що містяться в чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Постановка проблеми. Віденська конвенція про право міжнародних договорів встановлює правило: «Кожен чинний договір є обов'язковим для його учасників і повинен добросовісно виконуватись» [1, ст. 26]. Кореспондується з цим положенням міжнародного права припис частини п'ятої статті 3 Кримінального кодексу України: «Закони України про кримінальну відповідальність повинні відповідати положенням, що містяться в

чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України». Однак ряд положень чинних міжнародних договорів, що мають відношення до питань матеріального кримінального права, не імплементовані до Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Аналіз останніх публікацій. Теоретичні основи взаємодії міжнародного і національного права досліджені українським правником з міжнародного права В. Г. Буткевичем [2]. Окремі питання імплементатії норм міжнародного права в національних кримінальних законах розглядалися у роботах зарубіжних авторів: Е. А. Шахунянц [3], Ю. В. Трунцевский [4], N. Kimmo [5] та ін., а також були предметом наукового пошуку вітчизняних дослідників: В. П. Базов [6], В. М. Боровенко [7], С. П. Кучевська [8], В. А. Навроцький [9], М. І. Панов [10], В. П. Попович [11], О. В. Столярський [12] та ін.

У працях зазначених дослідників основна увага приділена підставам, формам, способам і процедурам імплементатії норм міжнародного права в національні кримінальні закони. Наразі автори фактично не розглядають питання щодо повноти такої імплементатії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з частиною першою статті 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. «Враховуючи положення статті 9 Конституції України, статті 26 Віденської конвенції, статей 15, 19 Закону № 1906-IV, міжнародно-правовий принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань, при здійсненні правосуддя суди повинні враховувати, що існує пріоритет міжнародного договору України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, над національним законом та іншими актами законодавства, крім Конституції України. Тобто якщо таким міжнародним договором встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством України, то застосовуються правила міжнародного договору України» [13, п. 4].

У свою чергу, частиною 2 ст. 18 Закону України № 1906-IV «Про міжнародні договори України» наголошено: «2. Якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору». Таким чином, частина 2 ст. 18 Закону України «Про міжнародні договори України» вирішує будь-яку можливу колізію між нормами чинного національного законодавства та нормами міжнародного права на користь останніх. Відповідно, кодекси цивільного, адміністративного та інших галузей права містять норми, які фактично відтворюють зміст ст. 18 Закону України «Про міжнародні договори України». Наприклад, у частині 4 ст. 9 КПК України зазначено: «У разі якщо норми цього Кодексу суперечать міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, застосовуються положення відповідного міжнародного договору України».

Інша ситуація з КК України, який не містить аналогічної норми, а навпаки, – встановлює (частина 3 ст. 3 КК України): «Злочинність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом». Тобто частина 2 ст. 18 Закону України «Про міжнародні договори України» не поширюється на кримінальне законодавство України і норми КК України мають пріоритет над нормами міжнародного права, які встановлюють кримінальну відповідальність, але не імплементовані до Кримінального кодексу України. У дійсності положення частин 2 і 5 ст. 3 КК України своїм адресатом мають не учасників кримінального судочинства, а законодавця. Вони вказують

на його завдання, по-перше, забезпечити відповідність законів України про кримінальну відповідальність положенням, що містяться в чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, і, по-друге, включити ці закони безпосередньо до КК України. Іншими словами, гармонізація статей КК України з положеннями, що містяться в чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, може бути реалізована стосовно кримінального закону лише за умови своєчасної і повної імплементації вказаних положень у КК України.

У літературі з міжнародного права не вироблено одностайної позиції щодо змісту поняття «імплементація норм міжнародного права». Одні дослідники вважають поняття «імплементація» родовим поняттям, до якого входить інкорпорація, трансформація (адаптація, перетворення), посилення [12, с. 183]. Інші, навпаки, розглядають імплементацію одним із способів (поряд з рецепцією та адаптацією) інкорпорації [14, с. 41]. Треті вбачають в імплементації процес узгодження внутрішньодержавних правових актів з міжнародно-правовими приписами [15, с. 26]. Четверті вказують на процедурний зміст імплементації [2, с. 32].

Не маючи за мету наводити аргументи «за» чи «проти» наведених позицій, вкажемо лише, що найбільш продуктивним у цьому випадку видається зосередження уваги на кінцевому результаті зазначених способів, процесів чи процедур виконання міжнародних договорів, а саме – на змінах і доповненнях до КК України.

Згідно з частиною 7 ст. 9 Закону України «Про міжнародні договори України» якщо на ратифікацію подається міжнародний договір, виконання якого потребує схвалення нових або внесення змін до чинних законів України, проекти таких законів подаються на розгляд Верховної Ради України разом з проектом закону про ратифікацію і схвалюються одночасно. На практиці інколи імплементація міжнародного договору в КК України відбувається навіть раніше його ратифікації. Наприклад, Закон України від 06.12.2017 «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» набрав чинності навіть до ратифікації зазначеної конвенції. Однак більш поширеними випадками є ситуації зворотного характеру, коли після ратифікації міжнародного договору, що вимагає від держав-учасниць привести своє кримінальне законодавство у відповідність до його положень, відповідні зміни до КК України не внесені.

Перш ніж перейти до розгляду таких ситуацій, слушно зауважити, що окремі положення конвенційних актів можуть передбачати право країн-учасниць під час підписання, ратифікації, схвалення, затвердження міжнародного договору або приєднання до нього зробити застереження (заяви) до його положень, за винятком випадків, коли застереження (заяви) зборюються самим договором або коли вони несумісні з об'єктом і цілями договору [1, ст. 2 і ст. 19]. Застереження означає односторонню заяву в будь-якому формулюванні і під будь-якою назвою, зроблену державою під час підписання, ратифікації, схвалення чи затвердження договору або приєднання до нього, за допомогою якого вона бажає виключити або змінити юридичну дію певних положень договору в їхньому застосуванні до цієї держави. Зрозуміло, що така заява знімає питання щодо гармонізації внутрішнього законодавства з відповідними положеннями міжнародного договору.

Наприклад, відповідно до підпунктів 1.d та 1.e ст. 9 Конвенції про кіберзлочинність кожна країна-учасниця конвенції вживає такі законодавчі та інші заходи, які можуть бути

необхідними для встановлення кримінальної відповідальності за навмисне вчинення без права на це таких дій, незалежно від мети їхнього вчинення: «здобуття дитячої порнографії за допомогою комп'ютерних систем для себе чи іншої особи» і «володіння дитячою порнографією у комп'ютерній системі чи на комп'ютерному носії інформації». Між тим, за ст. 301 КК України, кримінальна відповідальність за ввезення в Україну, виготовлення, зберігання, перевезення чи інше переміщення творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру настає лише за умови вчинення таких діянь з метою збуту. Невідповідність національного кримінального закону нормам міжнародного договору в цьому випадку не означає невиконання зазначених положень цього договору, оскільки ратифікація Конвенції про кіберзлочинність відбулась із застереженням такого змісту: «Україна залишає за собою право не застосовувати повністю підпункти 1.d та 1.e статті 9 Конвенції» [16].

Якщо ж відсутнє відповідне застереження (заява) щодо положень міжнародного договору, який вимагає імплементації його положень до кримінальних законів країно-учасниць, а до КК України не вносяться необхідні зміни і доповнення, це означає порушення основоположних принципів міжнародного права: «*Pacta sunt servanda*» і «Учасник не може посилатись на положення свого внутрішнього права як на виправдання для невиконання ним договору» (1, ст. 26 і ст. 27).

На жаль, потрібно констатувати, що в чинному КК України достатньо прикладів, коли в його нормах всупереч вказаним принципам міжнародного права не знайшли відображення окремі положення, що містяться в чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

1. Перш за все потрібно вказати на норми міжнародного гуманітарного права щодо злочинів проти людяності. До чинного КК України імплементовані норми міжнародних договорів про відповідальність за злочини агресії, геноцид і воєнні злочини. Однак повністю проігноровані положення міжнародних договорів про відповідальність за злочини проти людяності: Статуту Міжнародного військового трибуналу для суду та покарання основних військових злочинців європейських країн осі [17, підпункт (с) ст. 6] та Римського статуту Міжнародного кримінального суду [18, ст. 7].

Як злочини проти людяності, розглядаються міжнародним правом вбивство, катування, згвалтування та інші діяння, якщо вони на відміну від загальнокримінальних злочинів вчинюються в рамках широкомасштабного або систематичного нападу на будь-яких цивільних осіб з метою проведення політики держави або організації, спрямованої на вчинення такого нападу, тобто є частиною і засобом реалізації такої політики держави чи певної організації. Зазначені діяння визнаються злочинами проти людяності, коли вони вчиняються військовими від імені держави (за відсутності ознак воєнного злочину) або організаціями типу так званих «ескадронів смерті», що складаються з працівників правоохоронних органів та (або) цивільних осіб і створені для реалізації певної політики.

Наразі в розділі XX «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку», а також в інших розділах Особливої частини КК України відсутні статті про відповідальність за злочини проти людяності. Тому кожне суспільне небезпечне діяння, вчинене в рамках широкомасштабного або систематичного нападу з метою проведення політики держави або організації, нині має кваліфікуватися як окремий загальнокримінальний злочин – умисне вбивство (ст. 115), катування (ст. 127), насильницьке зникнення (ст. 1461), згвалтування (ст. 152 КК України) тощо. Більш того, склади певних

злочинів проти людяності (депортація або насильницьке переміщення населення; примусова вагітність; переслідування; злочин апартеїду) відсутні не тільки в статтях розділу XX «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку», але і в статтях інших розділів Особливої частини КК України. Це означає у випадку вчинення в Україні вказаних діянь, визнаних злочинами проти людяності міжнародним правом, повну відсутність у державі кримінально-правових засобів реагування (за винятком застосування «універсальної» норми про відповідальність за хуліганство).

2. Неімплементована стаття 58 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами – в частині продовження строків давності на час, достатній для ефективного провадження після досягнення жертвою повноліття.

Законом від 06.12.2017 № 2227-VIII до КК України внесені зміни з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. Зокрема, внесені зміни до статей 22, 66, 67, 115, 116, 121, 123, 134, 152–154 КК України. Натомість з незрозумілих причин не були внесені зміни до ст. 49 КК України, які б відображали положення статті 58 вказаної конвенції, що передбачає продовження кримінальними законами країн-учасниць строків давності стосовно певних видів злочинів «на строк, який достатній для здійснення ефективного порушення провадження після досягнення жертвою повноліття і який буде домірним до ступеня тяжкості правопорушення, про яке йдеться». Зазначеним видам злочинів відповідають злочини, складі яких передбачені такими статтями Особливої частини КК України: стст. 126, 152, 153, 154, 1512, 121 (стосовно каліцтва жіночих геніталій) і ст. 134 КК України. Неповнолітні потерпілі від таких злочинів часто з різних причин до досягнення ними повноліття не можуть заявити про вчинене посягання.

Формулювання «на строк, достатній для ефективного порушення провадження» означає, по-перше, що на момент досягнення повноліття цією особою вона мала достатньо часу, щоб пережити свою травму, і може подати скаргу, а по-друге, це дає змогу прокуратурі висувати обвинувачення за фактом відповідних правопорушень [19, ст. 58]. При цьому, відповідно до ст. 78 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, країна-учасник не може під час її ратифікації зробити жодного застереження щодо незастосування ст. 58 до правопорушень, яким відповідають злочини, передбачені стст. 126, 152, 153, 154 КК України. Це означає, що у випадку звільнення особи від кримінальної відповідальності за вказані злочини на підставі чинної редакції ст. 49 КК України та звернення у зв'язку з цим потерпілого від злочину до Європейського суду з прав людини, наявна вірогідність того, що ЄСПЛ визнає факт невиконання Україною взятого на себе зобов'язання.

3. Неімплементована стаття 48 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами – в частині заборони звільнення від кримінальної відповідальності осіб, які вчинили домашнє насильство, примушування до стерилізації, примушування до шлюбу чи примушування до вступу в статевий зв'язок.

У розділі IX чинного КК України передбачено, що звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям (ст. 45) та з примиренням винного з потерпілим (ст. 46) є обов'язковим стосовно особи, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості (крім корупційних злочини).

До злочинів невеликої тяжкості належать, зокрема, деякі форми насильства, які підпадають під сферу застосування Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, і передбачені такими статтями КК України: домашнє насильство – ст. 1261 КК України; примушування до стерилізації без добровільної згоди потерпілої особи – ч. 4 ст. 134 КК України; примушування до шлюбу – ч. 1 ст. 1512 КК України; примушування до вступу в статевий зв'язок – чч. 1 і 2 ст. 154 КК України.

Як результат, приписи статей 45 і 46 КК України, згідно з якими особи, що вперше вчинили вказані вище злочини і щиро покаялися чи примирилися з потерпілим, звільняються від кримінальної відповідальності, суперечать статті 48 зазначеної конвенції, яка це забороняє. Потрібно враховувати, що суди не можуть застосовувати безпосередньо ст. 48 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами [20, п. 16]. Це означає, що у випадку звільнення від кримінальної відповідальності особи на підставі ст. 45 КК України та звернення у зв'язку з цим потерпілої від злочину особи до ЄСПЛ Європейський суд має визнати факт невиконання Україною взятого на себе зобов'язання.

4. Неімплементована стаття 46 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року – в частині того, що особи, винні у шпигунстві, за певних підстав повинні бути звільнені від кримінальної відповідальності.

Відповідно до статей 3, 29-31 IV Положення про закони і звичаї війни на суходолі військовослужбовці ворожої армії, а також цивільні іноземці та цивільні особи без громадянства, які в зоні бойових дій, діючи таємно або під фальшивими приводами, з метою передачі армії ворога збирають відомості, що становлять державну таємницю, у випадках їхнього повернення до своєї армії і наступного потрапляння в полон ворожої армії набувають статусу військовополоненого і звільняються від відповідальності за шпигунство [25, ст. 29–31].

Оскільки частина 2 ст. 114 КК України передбачає лише таку підставу звільнення від кримінальної відповідальності за шпигунство, як «припинення шпигунства з добровільним повідомленням органів державної влади про вчинене, якщо внаслідок цього і вжитих заходів було відвернено заподіяння шкоди інтересам України», чинний КК не містить норми, що дозволяє стверджувати про імплементацію повним обсягом зазначених вище положень міжнародного гуманітарного права. Але в цьому випадку норма міжнародного договору є нормою прямої дії.

5. Неімплементована стаття 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (у поєднанні з правовою позицією Європейського суду з прав людини) – щодо необхідності включення до національних кримінальних законів норм, які б передбачали можливість перегляду довічного позбавлення волі з метою пом'якшення покарання або умовно-дострокового звільнення ув'язненого.

В Європі є п'ять країн, які не передбачають умовно-дострокового звільнення для довічно ув'язнених: Ісландія, Литва, Мальта, Нідерланди та Україна.

Дійсно, статті 81 і 82 КК України не передбачають можливості їхнього застосування до осіб, засуджених до довічного позбавлення волі. На це можна було б заперечити, що актом про помилування може бути здійснена заміна засудженому призначеного судом покарання у виді довічного позбавлення волі на позбавлення волі на строк не менше двадцяти п'яти років (частина 2 ст. 87 КК України). Але, як свідчить рішення Європейського суду з

прав людини у справі «László Magyar v. Hungary», цього недостатньо, щоб відповідати вимогам статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [22]. Крім того, згідно з Рекомендаціями Комітету Міністрів Ради Європи «Про умовно-дострокове звільнення» амністія та помилування не включаються до самого поняття «умовно-дострокове звільнення» [23].

6. Неімплементована стаття 5 Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, – щодо криміналізації незаконного переміщення територією держави-учасниці вогнепальної зброї (п. 1(b) ст. 5 у поєднанні з п. (e) ст. 3) [24].

Чинний КК України передбачає відповідальність за незаконне носіння, зберігання, придбання, передачу чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу (ч. 1 ст. 263). Транскордонне незаконне переміщення вогнепальної зброї утворює склад контрабанди (ст. 201 КК України). Оскільки кожен споряджений боєприпас містить вибухову речовину, відповідальність за незаконні перевезення та пересилання боєприпасів територією країни кваліфікуються за ст. 267 КК України. Натомість незаконні (але без мети збуту) перевезення та пересилання територією країни вогнепальної зброї окремо від боєприпасів не утворюють складу злочину чи навіть адміністративного правопорушення (sic!), що варто визнати не тільки прогалиною закону (навіть чи можна стверджувати, що такі дії мають меншу суспільну небезпечність порівняно з криміналізованими у ст. 321 КК України перевезенням і пересиланням сильнодіючих речовин), але й безпідставним невиконанням положень міжнародного договору, згоду на обов'язковість якого надано Верховною Радою України.

7. Неімплементована Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців – у частині загального визначення поняття найманця, а також у частині встановлення розміру матеріальної винагороди чи особистої вигоди як обов'язкової ознаки найманця.

Стаття 1 Міжнародної конвенції про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців розрізняє два різновиди найманців: 1) особа, яка завербована для участі у спільних насильницьких діях, спрямованих на повалення уряду або інший підрив конституційного порядку держави або підрив територіальної цілісності держави; 2) особа, яка завербована, щоб битися у збройному конфлікті, що не має спрямованості на повалення уряду або інший підрив конституційного порядку держави або підрив територіальної цілісності держави. Натомість примітка до ст. 447 КК України до найманців відносить лише один різновид – особа, яка завербована для участі у збройному конфлікті, воєнних або насильницьких діях, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу, захоплення державної влади, перешкодження діяльності органів державної влади чи порушення територіальної цілісності.

Крім того, за змістом пункту 2b ст. 1 вказаної конвенції, до обов'язкової ознаки найманця належить його бажання одержати обіцяною стороною або за дорученням сторони, що перебуває у конфлікті, значну особисту вигоду [26]. Натомість, за змістом примітки до ст. 447 КК України, найманець бере участь у воєнних або насильницьких діях з метою одержання будь-якої особистої вигоди. Така відмінність національного кримінального закону від норм міжнародних договорів обумовлює вірогідність

оскарження до ЄСПЛ засудження за ст. 447 КК України особи, яка брала участь у воєнних діях за винагороду в розмірі звичайного грошового утримання, що належить військовослужбовцям особового складу збройних сил відповідної сторони.

8. Неімплементовані положення Римського статуту міжнародного кримінального суду – щодо ознак суб'єкта злочину проти миру.

Чинна редакція ст. 437 КК України не містить вказівки на ознаки спеціального суб'єкта цього злочину, що, відповідно, відображається в судовій практиці, за якою кваліфікуються за ч. 2 ст. 437 КК України діяння будь-яких (у т.ч. рядових) учасників збройних формувань самопроголошених «ДНР» і «ЛНР» [27]. Кожний вирок з такою кваліфікацією створює підстави для його оскарження до Європейського суду з прав людини, оскільки суперечить Римському статуту міжнародного кримінального суду, за яким суб'єктом «злочину агресії» є керівники держави, яка вчинила акт агресії проти іншої держави, або особи, які мають змогу фактично здійснювати керівництво або контроль за політичними чи військовими діями держави (ч. 1 ст. 8-bis) [18]. Це може бути президент, король чи інший глава держави, прем'єр-міністр, керівник парламенту, міністр закордонних справ, міністр оборони, начальник генерального штабу, командувач окремим видом збройних сил держави (наприклад, військовою авіацією) тощо. До «інших осіб» належать особи, які офіційно (легально) не займають керівної посади в державі, але фактично визначають її політичну та (або) воєнну політику – лідер правлячої партії, «духовний лідер нації», керівник «комітету національного порятунку» тощо.

Засудження за ведення чи пособництво у веденні агресивних воєнних дій (ч. 2 ст. 437 КК України) рядових солдатів, командирів окремих підрозділів, які нездатні здійснювати контроль за військовими діями держави в цілому, створює підстави для звернення до ЄСПЛ зі скаргами про порушення відповідними вироками ст. 7 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Принагідно зауважимо, що Міжнародним військовим трибуналом для суду та покарання основних військових злочинців європейських країн осі (Нюрнберзьким трибуналом), а також і Міжнародним військовим трибуналом для Далекого Сходу не були притягнуті до відповідальності за ведення агресивної війни солдати, офіцери і «рядові генерали» німецької та японської армій. Натомість засуджені за злочин агресії, зокрема: голова парламенту (Рейхстагу); заступник голови партії НСДАП; начальник штабу Верховного командування армії збройних сил Німеччини; міністр імператорської армії; міністр фінансів Японії; віце-президент парламенту Японії.

Висновки і пропозиції. Результати проведеного дослідження дозволяють дійти висновку, що Кримінальний кодекс України потребує ряду змін і доповнень з метою забезпечення повної гармонізації статей як Загальної, так і Особливої частин з положеннями, що містяться в чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України. У будь-якому разі цей аспект повинен бути врахований повним обсягом у новій редакції Кримінального кодексу України, розробка концепції і моделі якого ініційована в січні 2019 р. Національною академією правових наук України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Віденська конвенція про право міжнародних договорів : від 23.05.1969 [Електронний ресурс] / Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_118

2. Буткевич В. Г. Теоретические основы взаимодействия международного и внутригосударственного права : автореф. дис. на соискание науч. степени докт. юрид. наук / В. Г. Буткевич. – К., 1980.
3. Международно-правовые обязательства и внутригосударственное уголовное законодательство / сост. Е. А. Шахунянц. – М. : РАН, ИНИОН, 1993.
4. Трунцевский Ю. В. Об оценке роли международного уголовного права в национальном законодательстве в условиях глобализации / Ю. В. Трунцевский // Научные основы уголовного права и процессы глобализации : матер. V Российского конгресса уголовного права (27–28 мая 2010 г.). – М. : Проспект, 2010.
5. Kimmo N. Transforming International Law and Obligations into Finnish Criminal Legislation / N. Kimmo // Finnish Yearbook of International Law. – Kluwer Law International, 2002. – Vol. X. – P. 327.
6. Базов В. П. Кримінальна відповідальність за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права : навч. посіб. / В. П. Базов. – К. : Істина, 2003. – 135 с.
7. Боровенко В. М. Імплементация окремих норм міжнародного права в кримінальне законодавство України / В. М. Боровенко // Концепція розвитку законодавства України : матеріали науково-практичної конференції (травень 1996 року). – Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 1996. – С. 462–463.
8. Кучевська С. П. Проблеми гармонізації законодавства України про кримінальну відповідальність та Статуту Міжнародного кримінального суду : дис. ... кандидата юридичних наук : 12.00.08 / Кучевська С. П. – Львів, 2009. – 338 с.
9. Навроцький В. А. Принцип «подвійної кримінальності» і його застосування у справах транскордонних злочинів / В. А. Навроцький // Наукові записки Харківського економіко-правового університету. – ХЕПУ, 2004. – № 1. – С. 101–110.
10. Панов М. І. Джерела кримінального права: поняття, види, правове значення / М. І. Панов // Law of Ukraine. – 2017. – Issue 6. – С. 80–89.
11. Попович В. П. Імплементация норм міжнародного гуманітарного права у кримінальне законодавство України : дис. ... кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / Попович Віталія Петрівна. – Львів : ЛьвДУВС, 2010. – 322 с.
12. Столярський О. В. Імплементация міжнародних кримінально-правових норм як форма впливу міжнародного права на національне право / О. В. Столярський // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – Випуск 32, том 3. – С. 182–185. – (Серія Право).
13. Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя : постановою Пленуму ВСС : від 19.12.2014 [Електронний ресурс] / Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-14>
14. Шибков О. Н. Принципы и нормы международного права как источники уголовного права : дисс. ... канд. юрид. наук / Шибков О. Н. – Ставрополь, 2000. – 167 с.
15. Лучинин А. Л. Особенности механизма имплементации европейского права : дисс. ... канд. юрид. наук / Лучинин А. Л. – Казань, 2006. – 177 с.
16. Про ратифікацію Конвенції про кіберзлочинність : Закон України : від 7 вересня 2005 р. № 2824-IV [Електронний ресурс] / Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2824-15>

17. Статут Міжнародного військового трибуналу для суду та покарання головних військових злочинців європейських країн осі (ООН, від 11.12.1946) [Електронний ресурс] / Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/998_201
18. Римський статут міжнародного кримінального суду (ООН : від 17.06.1998) [Електронний ресурс] / Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_588 ; з урахуванням : https://asp.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/ASP9/OR/RC-11-Part.II-RUS.pdf. (Щодо обов'язковості його положень для України, див. : частину 6 ст. 124 Конституції України та постанову Верховної Ради України від 04.02.2015 № 145-VIII).
19. Конвенція про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Рада Європи : від 11.05.2011). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://rm.coe.int/1680096e45>
20. Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя : постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України : від 19.12.2014 [Електронний ресурс] / Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-14>
21. Пояснювальна доповідь до Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (СЕТС № 210) (Рада Європи : від 11.05.2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://rm.coe.int/1680096e45>
22. *László Magyar v. Hungary* : 20.05.2014 (73593/10) / Sitt European Court of Human Rights. – Retrieved from : <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-144109>
23. Про умовно-дострокове звільнення: Рекомендація № Rec (2003) 22 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам : від 24.09.2003 [Електронний ресурс] / Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_665
24. Протокол проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боеприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (ООН : від 31.05.2001) [Електронний ресурс] / Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_792
25. Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців (ООН : від 04.12.1989) [Електронний ресурс] / Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_103
26. Гаазька конвенція (IV) про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї : Положення про закони і звичаї війни на суходолі : від 18.10.1907 [Електронний ресурс] / Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_222
27. Вирок Білоуракинського районного суду Луганської області : від 13.12.2016 у справі № 409/2799/16-к [Електронний ресурс] / Сайт ЄСПР. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/63475580>

REFERENCES

1. Vienna Convention on the Law of Treaties. (1969, Mai 23). – Retrieved from : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_118 [in Ukr.]
2. Butkevych, V. H. (1980). Teoreticheskiye osnovy vzaimodeystviya mezhdunarodnogo i vnutrigosudarstvennogo prava : avtoref.dis. ... dokt. yurid. nauk [Theoretical bases of interaction of international and domestic law : dissertation. ... PhD], Kiev [in Russ.]
3. Shakhunyants, Ye. A. (Ed.) (1993), Mezhdunarodno-pravovyye obyazatel'stva i vnutrigosudarstvennoye ugolovnoye zakonodatel'stvo [International legal obligations and domestic criminal law], Moscow [in Russ.]
4. Truntsevskiy, Yu. V. (2010), «On the assessment of the role of international criminal law in national legislation in the conditions of globalization» Nauchnyye osnovy ugolovnogo prava i protsessy globalizatsii: mater. V Rossiyskogo kongressa ugolovnogo prava [Scientific fundamentals of criminal law and the processes of globalization: materials of V Russian Criminal Law Congress]. Moscow, March 27–28, 2010. [in Russ.]
5. Kimmo N. Transforming International Law and Obligations into Finnish Criminal Legislation / N. Kimmo // Finnish Yearbook of International Law. – Kluwer Law International, 2002. – Vol. X. – P. 327.
6. Bazov, V. P. (2003), Kryminal'na vidpovidal'nist' za seryozni porushennya mizhnarodnoho humanitarnoho prava [Criminal liability for serious violations of international humanitarian law]. Kiev: Istyna. [in Ukr.]
7. Borovenko, V. M. (1996) «Implementation of certain norms of international law in the criminal legislation of Ukraine» Kontseptsiya rozvytku zakonodavstva Ukrainy. Materialy naukovo-praktychnoyi konferentsiyi [The Concept of the Development of Ukrainian Legislation. Materials of the scientific and practical conference]. Kiev : Instytut zakonodavstva Verkhovnoyi Rady Ukrainy, May, 1996, pp. 462–463. [in Ukr.]
8. Kuchevs'ka, S. P. (2009), Problemy harmonizatsiyi zakonodavstva Ukrainy pro kryminal'nu vidpovidal'nist' ta Statutu Mizhnarodnoho kryminal'noho sudu: dys. ... kandydata yur. Nauk [Problems of Harmonization of Ukrainian Legislation on Criminal Liability and the Statute of the International Criminal Court: diss. ... candidate jur. sciences], Lviv, 338 p. [in Ukr.]
9. Navrots'kyu, V. A. (2004), «The principle of «double criminality» and its application in cases of cross-border crime», Naukovi zapysky Kharkivs'koho ekonomiko-pravovoho universytetu, No 1, pp. 101–110. [in Ukr.]
10. Panov, M.I. (2017), «Sources of criminal law: concepts, types, legal meaning», Law of Ukraine, Issue 6, pp. 80–89. [in Ukr.]
11. Popovych, V. P. (2010), Implementatsiya norm mizhnarodnoho humanitarnoho prava u kryminal'ne zakonodavstvo Ukrainy : dysertatsiya na zdobuttya naukovoho stupenya kandydata yurydychnykh nauk za spetsial'nistyu [Implementation of the norms of international humanitarian law in the criminal legislation of Ukraine: a thesis for obtaining a scientific degree of a candidate of juridical sciences], Lviv, 332 p. [in Ukr.]
12. Stolyarsekyu, O. V. (2015), «Implementation of international criminal law as a form of influence of international law on national law», Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu, Issue 32, Vol. 3, pp. 182–185 [in Ukr.]
13. Resolution of the Plenum of the Supreme Soviet on the application by courts of international treaties of Ukraine in the administration of justice № 13 (2014, December 19).

Verkhovna Rada of Ukraine. – Retrieved from : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-14> [in Ukr.]

14. Shibkov, O. N. (2000), Printsipy i normy mezhdunarodnogo prava kak istochniki ugolovnogo prava : dis. ... kand. yurid. nauk [Principles and norms of international law as sources of criminal law : diss. ... candidate of juridical sciences], Stavropol, 167 p. [in Russ.]

15. Luchinin, A. L. (2006), Osobennosti mekhanizma implementatsii yevropeyskogo prava : dis. ... kand. yurid. nauk [Features of the Mechanism for the Implementation of European Law : diss. ... candidate of juridical sciences], Kazan, 177 p. [in Russ.]

16. The Law of Ukraine on the Ratification of the Convention on Cybercrime № 2824-IV (2005, September 7). Verkhovna Rada of Ukraine. – Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2824-15> [in Ukr.]

17. Statute of the International Military Tribunal for the trial and punishment of the main war criminals of the European axis countries (1946, December 11), Verkhovna Rada of Ukraine. – Retrieved from : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/998_201 [in Ukr.]

18. Rome Statute of the International Criminal Court (1998, June 17), Verkhovna Rada of Ukraine. – Retrieved from : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_588; https://asp.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/ASP9/OR/RC-11-Part.II-RUS.pdf [in Ukr.]

19. Convention on the Prevention of and the Combating of Violence against Women and Domestic Violence (2011, May 11), Verkhovna Rada of Ukraine. – Retrieved from : <https://rm.coe.int/1680096e45> [in Ukr.]

20. Resolution of the Plenum of the High Specialized Court of Ukraine on the Application by the Courts of International Treaties of Ukraine in the Administration of Justice (2014, December 19), Verkhovna Rada of Ukraine. – Retrieved from : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-14> [in Ukr.]

21. Explanatory Report to the Council of Europe Convention on the Prevention and Combating of Violence against Women and Domestic Violence (CETS № 210) (2011, May 11). – Retrieved from : <https://rm.coe.int/1680096e45> [in Ukr.]

22. László Magyar v. Hungary : 20.05.2014 (73593/10) / Sitt European Court of Human Rights. – Retrieved from : <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-144109>.

23. Recommendation No. Rec (2003) 22 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member-states on conditional release (2003, September 24) Verkhovna Rada of Ukraine. – Retrieved from : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_665 [in Ukr.]

24. Protocol against the illicit manufacturing of and trafficking in firearms, their parts and components and ammunition, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime (2001, May 31) Verkhovna Rada of Ukraine. – Retrieved from : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_792 [in Ukr.]

25. International Convention on Combating the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries (1989, December 4) Verkhovna Rada of Ukraine. – Retrieved from : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_103 [in Ukr.]

26. The Hague Convention (IV) on the laws and practices of the war on land and its annex: Provisions on the laws and customs of the war on land (1907, October 18) Verkhovna Rada of Ukraine. – Retrieved from : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_222 [in Ukr.]

27. The verdict of the Bilokurakinsky district court of the Lugansk region in the case № 409/2799/16-к (2016, December 13) Yedynyy reyestr sudovykh rishen'. – Retrieved from : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/63475580> [in Ukr.]

V. I. Antypov. Regarding the completeness of the implementation in the criminal code of Ukraine of international treaties

The analysis showed that some norms of international treaties that have been ratified by the Verkhovna Rada of Ukraine and which concern substantive criminal law issues are not implemented in the Criminal Code of Ukraine.

It is established that in the literature on international law a unified position wasn't reached on the content of the concept of "implementation of the norms of international law".

It is concluded that the Criminal Code of Ukraine needs a number of changes and additions in order to ensure full harmonization of the Articles as General and Special Parts with the provisions contained in the effective international treaties, the consent of which is binding by the Verkhovna Rada of Ukraine. Some directions of implementation of the norms of international law in the criminal legislation of Ukraine are defined: 1) the Criminal Code of Ukraine contains responsibility for the crimes of aggression, genocide and war crimes, but ignores the provisions of international treaties on liability for crimes against humanity; 2) Articles 48 and 58 of the Council of Europe Convention on the Prevention of and the Combating of Violence against Women and Domestic Violence have not been implemented in relation to the prohibition of the release from criminal responsibility of persons who committed domestic violence, forced sterilization, forced marriage or forced entry into sexual intercourse and the extension of the limitation period for the time sufficient for effective proceedings after reaching the age of majority; 3) Article 46 of the Additional Protocol to the Geneva Conventions of August 12, 1949, has not been implemented, in so far as the persons responsible for espionage, for certain reasons, should be exempted from criminal liability; 4) Article 3 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (in conjunction with the legal position of the European Court of Human Rights) has not been implemented with regard to the need for the inclusion in national criminal law of rules that would allow for the possibility of revision of life imprisonment in order to mitigate a sentence or conditional release of a prisoner; 5) Article 5 of the Protocol against the Illicit Manufacturing of and Trafficking in Firearms, Their Parts and Components, and Ammunition to It, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, has not been implemented – with regard to the criminalization of the illegal transfer of firearms to the territory of the State party to the firearms weapons; 6) the International Convention for the Suppression of the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries, as part of the general definition of the concept of a mercenary, as well as in determining the amount of material remuneration or personal benefit as a mandatory sign of a mercenary, has not been implemented; 7) the provisions of the Rome Statute of the International Criminal Court have not been implemented – as regards the features of the subject of a crime against peace.

Key words: *Criminal Law, International Law, Crimes against Humanity, Implementing Changes in a Criminal Law, Subjects of Crimes against the Peace, Statute of Limitations in Criminal Law, Exemption from Criminal Liability, Life Imprisonment, Illegal Handling of Firearms, Criminal Liability for Mercenary.*

Стаття надійшла до редколегії 17 квітня 2019 року